נעילה אין גהינום

(הומאָרעסקע)

איינמאָל, אין א גאנץ געוויינלעכן טאָג, אָן א יריד, אָן א טארג, האָבן די מארקלייט דערהערט א געקלאפעריי פון רעדער און א געשפריצעריי פון בלאָטע הינטער דער שטאָט. אינטערעסאנט, ווער עס פאָרט אָן. א פערד און בודקע קומט! באַלד אָבער, ווי די פערד און בודקע איז אין מארק אריין, האָבן זיך אלע אָפגעווענדט אָן א זייט מיט א געמיש פון אָפשיי, שרעק און צאָרן. מען האָט די פערד און בודקע דערקענט. דאָס פאָרט דורך פון הערבייאיקן שטעטל אין גובערניע אריין — דער מסור פון דאָרט! איין גאָט ווייסט, וועמען ער וועט צורעכט מאכן.

פלוצלינג ווערט עפעס שטיל. נישט ווילנדיק קוקט מען זיך אום: די בודקע שטייט, דאָס פערד מיטן אראָפגעלאָזטן קאָפּ ניפּט פויל פון בלאָטע וואסער, און דער מסור איז ארונטערגעפאַלן אויפן געזעס און ליגט אויסגעצויגן.

פאָרט א נפש, לויפט מען צו — טויט, ווי אלע טויטע. דער אָנגעקומענער מומחה זאָגט: פארטיק! חברה־לייט נעמען זיך צום מת מיצווה...

גייט פערד און בודקע אויף קבורה־געלט, מען באהאַלט דעם מסור, ווו עס איז אים געקומען, און לאפיטוטן, וואָס ווו מען זעט זיי נישט, גייען זיי אויף, כאפן די נשמה צום גיהנום און געבן זי איבער צו די טויער־לייט.

פארהאַלט מען דעם מסור א ווײַלע אין טויער, און דער טויער־לאפיטוט, וואָס פירט די ביכער פון אריין און ארויס אין גיהנום, פרעגט אויס, געלאנגווײַלט און געניצנדיק, און פארשרייבט מיט א פוילער פען אין בוך אריין: ווער, ווען און וואָס.

דער מסור — אין גיהנום אויס בריה! — ענטפערט:

דאָרט און דאָרט געבוירן, דאָ און דאָ אן איידעם געוואָרן, קעסט געגעסן, נאָך קעסט געלאָזט דאָס ווייב אן עגונה מיט קינדער און אריבערגעכאפּט זיך אהין און אהין און האָט זיך גענומען צו דער פרנסה, וואָס ער האָט געפירט, ביז עס איז נישט פול געוואָרן די מאָס.

פונקט איז ער דעמאָלט דורכגעפאָרן אויף זײַן פערד און בודקע איבערן מארק פון לא־הא־דא־ם — — —

דאָ איז פלוצלינג דער לאפיטוט, וואָס פירט אין גיהנום־טויער די מעטריקל ביכער, אינמיטן פון א גענעץ פאראינטערעסירט געוואָרן:

— ווי זאָגסטו? לא—הא— — —

— לאהאדאם! — חזרט איבער דער מסור.

דער טויער־לאפיטוט רויטלט זיך אויפן פנים, אין די איינעלעך באַווייזן זיך ליכטלעך פון פארוואונדערונג:

— געהערט פון אזא שטעטל? — ווענדט ער זיך צו זיינע געהילפן.

יענע דריקן די אקסל, שאָקלען מיט די קעפּ אין דער ברייט מיט ארויסגעשטרעקטע ציינגער.

— נישט געהערט.

— פאראַן אזא שטעטל?

אין גיהנום האָט יעדע קהילה איר בוך, אויסגעשטעלט זענען די ביכער לויטן אלף־בית. יעדעס אות האָט איר שאנק. מען קוקט דורך אלע ביכער פון דער למ"ד: לובלין, לעמבערג, לייפציג, — וואָס איר ווילט, קיין לאהאדאם!

— דאָך פאראַן! — זאָגט דער מסור, — א שטעטל אין פוילן!

— פון נעכטן, פון אייערנעכטן?

— ניין. שוין פון א יאָר צוואנציק. דער פריץ האָט אויפגעבויט, צוויי ירידים געגעבן. פאראַן א שיל, א בית־המדרש, א באָד, און א מיקווה... צוויי טריפהנע שענקען...

— איז שוין אמאָל עמעץ געוועזן פון להד"ם? — פרעגט איבער דער טויער־מאן זיינע געהילפן.

— קיינמאָל נישט! — ענטפערט מען.

— וואָס, דאָרט שטארבט מען נישט? — פרעגט מען דעם מסור.

— פארוואָס זאָל מען נישט שטארבן? — פרעגט ער גאנץ יידישלעך צוריק. — ענגע און דושנע חדרים, א מיקווה, ווו מען קאָן דעם אָטעם נישט כאפּן. דאָס גאנצע שטעטל, ווי א זומפּ!

עס איז ארויף אויף מסור־לשון...

פרק

YOM KIPPUR IN HELL

Once, on a perfectly ordinary day, without a fair or even an auction, a clatter of wheels and a spatter of mud aroused the merchants in the marketplace. Who, they wondered, could it be? It was a horse-drawn carriage. As soon as they saw it, though, they turned away in fear and revulsion. Both horse and carriage were well known. They belonged to a police informer from the neighboring town who was on his way to the provincial capital. God only knew who would be the victim of his talebearing this time.

All of a sudden, the noise stopped. Involuntarily, the merchants turned to look. The carriage had come to a halt, the horse had lowered its head to drink from a puddle, and the informer was sprawled senseless on his seat.

Say what you will, the man was a human being. People ran to help—but he already looked quite dead. An expert stepped up and confirmed the diagnosis. The members of the Burial Society rolled up their sleeves and went to work.

The horse and carriage were sold to pay the burial expenses, the informer was laid to rest, and the little devils who sprout where they are sown spirited the dead man's soul off to hell and delivered it to the gatekeepers.

The informer was brought for interrogation to the gatehouse, where the chief clerk plied him with wearisome questions and yawned as he wrote down the answers.

Taken down a peg by his surroundings, the informer answered everything: place and date of birth, age when married, length of time supported by father-in-law, number of children, year of desertion of wife, nature of profession and how acquired, and whatever other vital information pertained to his life on earth, which ended as he was driving his horse and carriage through the marketplace of Lahadam.[1]

The clerk, who was in the middle of another yawn, sat up.

"Say that again? Laha-what?"

"Lahadam," repeated the informer.

A gleam of interest flared in the clerk's eyes. "Did you ever hear of such a place?" he asked his assistants.

The assistant clerks shrugged and shook their heads, their mouths slightly open. "Never," they said.

"Would you check to see where it is?"

In hell every town has its registry, arranged in alphabetical order. Each letter has its file cabinet. The devils went through the whole *L* file: Leipzig, Lemberg, Lublin, every *L* on the map—Lahadam was not to be found.

"But it exists," insisted the informer. "It's a small town in Poland."

"Since when?"

"Since the local count gave it a charter twenty years ago. It has two fairs a year, a synagogue, a study house, a public bathhouse, two taverns for Gentiles . . ."

"Has anyone from there ever been here?" inquired the clerk.

"Not a soul," answered his assistants.

"Do you mean to tell us no one dies there?" the informer was asked.

"Why should no one die there?" he replied like a Jew, answering a question with a question. "They live packed together in squalor, the public bath can make you gag, the whole place is one big sty." The informer was beginning to feel in his element. "As a matter of fact, they have their own cemetery. And a burial society that charges an arm and a leg. Why, they even had an epidemic of plague there."

The informer received the sentence that was called for and an

— א בית־החיים פאראן! חברה קדישא שינדט די הויט. ערשט נישט לאנג אפילו (דערמאָנט ער זיך) אן אונטערגאַנג געווען...

דעם מסור באַשטימט מען, ווו מען דאַרף, און וועגן דעם שטעטל לאַהאַדאַם גיט מען צו וויסן, ווו מען דאַרף. עס מוז דאָך עפּעס זיין. א צוואַנציק יאָריק שטעטל, און מיט אן אונטערגאַנג — און קיין איין מת פון דאָרט.

שיקט מען ארויף שלוחים געוויר ווערן, וואָס דאָס באַטייט.

פליען די שלוחים ארויף און קומען נאָך א צייט צוריק...

— אמת!

און די זאַך איז די: א שטעטל ווי אלע שטעטלעך, מיט אביסל מיצוות און מעשים־טובים און א סך זינד. פּרנסה; דער יצר־הרע גייט אויך נישט ליידיק. אלא וואָס דען? א בעל תפילה האָבן זיי שוין אַזוינעם! ער אליין — גאָרנישט! ממש א קול! נאָר א קול נגינה האָט ער, אַזאַ וויינענדיק הארציק קול, וואָס זאַפּט זיך אריין אין די הערצער פון אייזן און מאַכט זיי צעגיין, ווי א וואַקס. און קוים שטעלט ער זיך צום עמוד — טוט דער עולם מיט אמאָל תשובה, און מיטן גאַנצן האַרץ, אלע ווי איין מענטש און אלץ ווערט אויבן אָפּגעמעקט און פארגעסן, און די טויערן פון גן־עדן שטייען אָפן פאר גאַנץ לאַהאַדאַם. קומט איינער און זאָגט פון לאַהאַדאַם: פרעגט מען שוין נישט איבער!

פאַרשטייט זיך, אז פארן גיהנום איז עס קיין עסק נישט, און דאָס געשעפט נעמט אויף זיך דער בעל דבר אליין. ער וועט שוין מיט אים פאַרטיק ווערן.

וואָס טוט ער, דער בעל דבר?

לאָזט ער זיך ברענגען פון ד ע ר וועלט אראָפּ א לעבעדיקן קאַלקוטער האָן מיט א קאַם רויט שברויט און שטעלן פאר זיך אויפן טיש.

דער האָן, א צעשראָקענער און אָפּהענטיקער אין אַזאַ נייער סביבה, האָט זיך סיי־ווי־סיי קיין ריר נישט געטון, און דער בעל דבר נעמט נאָך, ימח שמו, און קריכט אים ארום, און זיצט פאר אים, און לאָזט פון אים און זיין רויטן קאַם קיין אויג נישט אראָפּ, אַזוי לאַנג און אַזוי ברייט, ביז עס איז אָנגעקומען די „רגע־באַפו", און דער רויטער קאַם איז ווייס געוואָרן ווי א קאַלך. זעט ער, אז אויבן דער כביכול איז אריין אין רעכטן גרימצאָרן, גיט ער, ימח שמו, אן אויסגעשריי:

— זאָל ער זיין קול נגינה פארלירן! ביזן טויט אריין!

וועמען ער האָט געמיינט, ווייסט איר דאָך, און איידער דער קאַם פון קאַלקוטער האָן איז צוריק רויט געוואָרן, האָט שוין דער בעל־תפילה פון לחד"ם זיין קול נגינה פארלוירן. געשלאָגן געוואָרן דער האַלדז, קוים וואָס ער ברענגט ארויס א וואָרט.

געוווסט, פון וואַנען די מעשה שטאַמט, האָט מען. דאָס הייסט: גוטע יידן האָבן געוווסט, אויך אפשר נישט אלע. נאָר ווער וועט אים אַזוינס אויסזאָגן, אז מען ווייסט? — עס איז פארפאַלן. וואָלט דער בעל־תפילה אליין עפּעס געווען, וואָלט מען געקאָנט פּועל־יוצא זיין, אָבער אז ער אליין איז א קל, א גאָרנישט...

פאָרט ער ארויס פון איין גוטן ייד צום צווייטן — און גאָרנישט. איינמאָל האָט ער זיך אָבער צוגעשטעלט צום אַפּטער צדיק, נישט אָפּצורייסן. ער וועט נישט ארויסגיין פון שטוב. און א צער צוצוזען איז. ווייל אים דער אַפּטער טרייסטן:

— זיי וויסן, זאָגט ער, אז דיין הייזעריקייט וועט נאָר זיין ביז פּטירה. ווידוי וועסטו זאָגן מיט א לויטער קול, אז מען וועט הערן אין אלע הימלען.

— און ביז אהין?

— איז פארפאַלן!

שטייט ער נאָכאַמאָל צו:

— פאַרוואָס, רבי? פאר ווען?...

און מאַטערט אַזוי לאַנג, ביז דער אַפּטער צדיק האָט אים אלץ אויסגעזאָגט:

— אויב אַזוי — שרייט אויס דער הייזעריקער בעל־תפילה — וועל איך מיך נוקם זיין, — און לויפט ארויס...

— ווי אַזוי און אָן וועמען?

רופט אויס דער צדיק; זיין געביין איז שוין אָבער נישטאָ.

דאָס איז געווען דינסטיק, אנדערע זאָגן: מיטוואָך, און דאָנערשטיק פאַרן אָוונט, די פישער פון אַפּט גייען צום וואַסער פיש כאַפּן לכבוד שבת. די נעץ ווערט שווער, מען ציט ארויס: דער בעל־תפילה, א דערטרונקענער!

ער האָט זיך פון בריקל אראָפּ אין וואַסער אריינגעוואָרפן. פאר ווידוי זאָגן, האָט ער זיין קול נגינה, ווי דער אַפּטער צדיק האָט'ם מבטיח געווען, צוריק באַקומען, ווייל דער בעל דבר האָט געזאָגט: ביזן טויט אריין! נאָר ער האָט אינעם פאַלן און טרינקען קיין ווידוי נישט געזאָגט און דאָס קול אין זיך באַהאַלטן, און דאָס איז זיין נקמה געווען, ווי איר וועט ווייטער זען...

דעם בעל־תפילה טוט מען זיין רעכט, ווי א מאבד עצמו לדעת, און די לאַפּיטוטן כאַפּן די נשמה אין גיהנום אריין. אין טויער, מען פרעגט, ער ענטפערט נישט. מען דערלאַנגט אים מיט א שפּיז, מיט א ברענענדיקער קויל — ער שווייגט.

— נעמט אים אַזוי!

מען ווייסט דאָך, ווער, און וואָס; מען האָט דאָך אויף אים געלאָקערט. פירט מען אים אריין, ווו מען דאַרף, שטעלט מען אים ביי א קעסל. וואָס מען הייצט אונטער פון זיינעט וועגן, ער וועט אויפקאָכן, וועט מען אים אריינוואַרפן! און ער דערוויי͏ל גיט א כאַפּ דעם גראָבן פינגער צום גאָרגל און גיט א לאָז ארויס:

inquiry was called for too. Something was not right. How could a twenty-year-old town, and with an epidemic of plague no less, not have sent a single soul to hell?

Devils were sent out to investigate. Soon they flew back with their report:

"It's true, every word of it!"

There was indeed such a place, the devils explained, a town like any other, with here and there a good deed and a considerable lot of bad ones. The local economy? People managed, if not by hook, then by crook. So what was different about it? The cantor of the synagogue, that's what. Not that he himself was anyone special. But his voice! It was pure music, so tender and feeling that it could melt a heart of stone like wax. As soon as he started to pray, the whole congregation repented of their sins with such fervor that all was forgiven and forgotten in heaven above, whose gates stood open for every one of the townspeople. Just say you were from Lahadam and no more questions were asked!

Needless to say, it was a state of affairs that hell could not put up with. And it was a job for the director himself; no one else could be trusted to handle it.

What did Satan do?

He ordered fetched from the world of men a Calcutta cock with a comb as red as flame and had it placed before him on a table. Bewildered to find itself there, the rooster was too frightened to move. The archfiend crouched before it and crowed, fixing his evil eye on it until his black magic was done in a trice and the red comb was as white as chalk. Hearing a distant rumble of heavenly wrath, he quickly finished his spell with the curse:

"Begone, O voice, until he dies!"

There's no need to tell you whom he had in mind. Before the Calcutta cock's comb could turn red again, the cantor of Lahadam had lost his voice. He could barely utter a word; no sound came forth from his throat.

It was no secret who was to blame. That is, it was no secret to those Jews from whom there are no secrets, although perhaps not to all of them. After all, it wasn't something that you talked about even if you knew. But there it was and nothing could be done. Had the cantor been a man of more spiritual substance, there were measures that might have been taken, but he was a no-account, a lightweight. And so, though he went from one wonder-worker to another, none was able to help him.

In the end, he turned to the saintly rabbi of Apt. Indeed, he all but went down on his knees and refused to leave the rabbi's room without an answer. You never saw such a pitiful sight.

The rabbi sought to comfort him. "I can tell you," he said, "that your hoarseness will last only until you die. Your deathbed confession will be said in a voice that will reach to the far ends of heaven."

"And until then?"

"It's hopeless."

"But why, Rabbi?" implored the cantor. "Why me?"

He pestered the rabbi of Apt for so long that the rabbi finally gave in and told him the whole story.

"In that case," croaked the cantor as he ran out of the rabbi's room, "I'll make sure that I get my revenge."

"How?" called the rabbi after him. "On whom?"

But the cantor was already gone.

This happened on a Tuesday, or perhaps it was a Wednesday. Thursday evening, when the fishermen of Apt went down to the river to haul in their catch for the Sabbath, their nets seemed heavier than usual. They pulled them out of the water: in them lay the drowned cantor!

He had jumped off the bridge. And just as the rabbi of Apt promised, his voice was restored in time for his last confession, since Satan's curse lasted only until his death. Yet since the confession could not be said under water, his voice remained trapped within him—which is, as you will see, exactly what he had counted on.

The cantor was buried behind the graveyard fence, as is the custom with suicides, and the devils whisked his soul off to hell. When asked by the clerk at the gate for his life story, however, he refused to answer. He was prodded with sharp lances, with burning coals—not a word.

"Then take him away!"

As if they didn't know all about him anyway! In fact, they had been eagerly awaiting him. But as he was led off to a cauldron of boiling water that was being stoked just for him, he tapped his throat with his thumb and burst out:

— יתגדל!
דעם קדיש פון נעילה...

ער זאגט — און דאס קול שטארקט זיך און צעגייט זיך אויף אלע
זייטן, ווי אמאל, נאך בעסער, נאך זיסער, נאך הארציקער ווי אמאל... און
אין די קעסלען, פון וואנען עס האט זיך געהערט ביז אהער געוויש, געשריי
און געיאמער, ווערט פלוצלינג שטיל, דערנאך הייבט מען אן אונטערצו־
האלטן. די דעקן הייבן זיך אויף, קעפ שטופן זיך ארויס, אפגעברענטע
מיילער האלטן אונטער...

די לאפיטוטן ביי די קעסלען זאגן נישט נאך, אבער פארטומלט און
דערשראקן האבן זיי זיך אינגאנצן פארלוירן, און בלייבן שטיין, ווער מיט א
שייט האלץ, צום אונטערוואַרפן, ווער מיט אן אייזן צום אונטערשארן דאס
פייער, ווער מיט אן אייזערנעם גאפל צום אויסמישן — אין די הענט, די
מיילער אפן, די צונגען ארויסגעלאזן, די פנימער אויסגעקרומט, די אוי־
גאנעם קיילעכדיק. אנדערע פאלן אריין אין א מין נכפה און פאלן, און
ווארפן זיך אויף דער ערד... און דער זאגט נעילה און זאגט... און דאס פייער
פון אונטער די קעסלעך גייט אויס, לעשט זיך... די מתים הייבן אן
ארויסצוקריכן...

ער זאגט, דער עולם נאך, און מיט הארץ, מיטן גאנצן הארץ. און די
לייבער, וואס ווייטער אין דער תפילה, היילן זיך, ווערן גאנץ, פליישן בא־
העפטן זיך, הויטן וואקסן צוזאמען, און אויסגעלייטערט ווערן זיי...

און ווען ער קומט אין דער הויכער שמונה־עשרה צו „מחיה־מתים",
ווערן פלוצלינג אלע ממש ווי לעבעדיק, ווי ערשט געקומענע. און זיי זאגן
מיט איין קול נאך: אמן. און ביים אמן, יהא, שמיה רבא... ווערט אזוי
געפילדערט, אז די הימלען אין דער הויך עפענען זיך, און די תשובה פון
רשעים דערגרייכט צום זיבעטן הימל, צום כסא הכבוד צו, אין א שעת
רצון איז געווען, אפנים, און אלע רשעים, שוין אייננטלעך צדיקים, האבן
פלוצלינג פליגל באקומען און איינס נאכן אנדערן פון גיהנום ארויסגעפלויגן
און די טויערן פון גן־עדן פאר זיך אפן געפונען...

געבליבן אין גיהנום זענען נאר די לאפיטוטן, וואס האבן זיך גע־
ווארפן אין דער נכפה און געקוילערט זיך אויף דער ערד, און דער בעל־
תפילה אליין, וואס ווי ער איז געשטאנען, איז ער שטיין געבליבן...

אלע, ווי ביים לעבן, האט ער צו תשובה געברענגט, ער אליין האט
קיין רעכטע תשובה נישט געקאנט טון. און — א מאבד עצמו לדעת:

— — — — — — — — — — — — — — — —

מיט דער צייט איז דאך דאס גיהנום צוריק פול געווארן.
מען האט צוגעבויט, און ס'איז ווידער ענג. —

"Yisgada-al! . . ."[2]

The Kaddish—and in the special melody of Yom Kippur!

He sang—and his voice sounded far and wide, as good as ever, no, even better, sweeter and so much more tender. The cauldrons, which had reverberated with howls and groans, grew suddenly silent; then, from within them, voices took up the prayer. The cauldron lids lifted, heads peered out for a look, scorched mouths began to sing along.

The devils attending the kettles did not join in, of course, but rather stood there dumbstruck, mouths agape, tongues hanging out, faces contorted, eyes red as coals, some still holding a log to stoke the fire with, others gripping an iron poker or trident. A few even threw themselves epileptically to the ground while the cantor went on singing. Beneath the cauldrons the fires died down. Here and there a dead man began climbing out.

The cantor sang on and hell's inmates sang with him, fervently, with all their hearts, their bodies made whole again, the flesh healed on their bones, their souls cleansed of all sin. When he reached the prayer in the Shimenesre that praises God the Resurrector, the dead came back to life and answered "Amen" in one voice. And when he sang the words "May His great name be blessed," there echoed back such a chorus of voices that the heavens opened on high, and the repentance of the damned reached the seventh heaven, where God's own mercy seat stands, and the moment of grace was so great that the sinners, now converted into saints, sprouted wings and flew out of the jaws of hell and through the open doors of paradise.

No one was left behind but the devils, writhing on the ground, and the cantor, who never budged from his place.

As in his lifetime, all repented through him but he himself could not repent. A suicide!

After a while hell filled up again. New quarters were added, but still the crowding was great.

1915 (translated by Hillel Halkin)